

Listje in cvetje.

Nekaj cvetličja iz pesništva.

(Nabira in razkazuje St. pl. Orlovič.)

B) Metafora.

Metafora je okrajšana primera. Najlažje jo toraj spoznaš na tem, če jo moreš spremeniti v primero; v tem jo takoj lahko ločiš od sinedohne in metonimije, kateri se ne dasta tako spremeniti. N. pr. Mladost je podobna spomladi. Ako v tem stavku izpustim besedo »mladost« in mesto nje postavim »spomlad«, dobim metaforo, in o človeku, ki je bil srečen v mladosti, lahko metaforško rečem: »Pomlad mu je bila lepa«.

Kar smo rekli o primeri, to velja tudi o metafori; tudi ona ima tri dele. Včasih tiči razloček mej njima le v izpuščenem primerjalnem vezniku, namestu katerega stoji pomožnik »biti«. Kristus je rahil pogosto take metafore, n. pr.: »Jaz sem pot; — Jaz sem vinska trta, vi ste mladike« i. t. d. Ako je pomožni glagol izpuščen, stopi pomožni del metafore kot apozicija za primerjani, na primer: »Solnce, oko neba, gleda po svetu«. Včasih metafora primerjani del zamolči in imenuje le pomožni, n. pr.: »Oko neba gleda po svetu«. Včasih pa napravi baš nasprotno: zamolči pomožni del in pové nekaj o primerjanem, kar velja le o pomožnem, n. pr.: »Solnce gleda po svetu«. Tukaj je metafora v glagolu »gleda« in isto velja sploh o glagolskih metaforah. N. pr. »Burja brije«; ta metafora je nastala iz primere: »Ko nam burja piha v obraz, čutimo nekako tako, kakor bi britev brila«. Pomožni del »britev« ali »brivec« se izpusti in se le brivčevo delo prilasti burji.

Često stoji primerjani del kot prilastek (atribut) pri pomožnem, n. pr. »Življenja valovje tam zunaj brumi«; »veselja solnce je njemu utonilo«; zob časa itd.

Ker se primere lahko izražajo s samostalnikom, glagolom, pridevnikom ter celo s prislovom, opažamo tudi čveterne metafore. Na primer a) s samostalnikom: sneg (šmarnice) na glavi = beli lasje; lev = junak; tiger = srdit človek itd.; b) z glagolom: zvezdice pozdravljajo; vihar se jezi; jezero divja; zobje meljejo; prebaviti knjigo itd.; c) s pridevnikom: srebrni (= kot srebro beli las) las, zlati (= srečni) vek, rakova (= nasprotna) pot, grenka (= neprijetna) izkušnja itd.; d) s prislovom: po polževo (= počasi) napredovati, bliskoma (= zelo hitro) zginiti, mahoma (= urno, na mah) itd.

Metafore nahajamo v živem opisovanju notranjega življenja, toraj v liriki in dramatiki. V razburjenosti, kjer se misli vrsté hitro druga za drugo, govorimo navadno že v vsakdanjem

življenju v metaforah. Kolikrat se sliši: »To je zver, volk, lisjak« itd. Sicer pa imamo v živem govoru mnogo obledelih metafor, katere so tekom časa zgubile metaforški značaj in jih sedaj rabimo kakor navadne samostalnike. Prvotno metaforška so mnoga imena orodij in posod, n. pr. koza (ponev z nogami, podstalo pri tesarjih itd.); imena mnogih krajev, hribov, rastlin in osobito raznih ozvezdij. Izplačalo bi se, ko bi kdo taka imena zbral in raztolmačil.

Nekaj zgledov za metaforo:

Po glavi misli rojé mu.

(Gregorčič.)

Tožno glavice visé cveticam...

... vrtovi se zibljejo drevju. (Stritar.)

Šolski zvonček glasno poje,

K sebi vabi mlade roje.

(Praprotnik.)

Vse odeva tiha noč...

Tiha noč zaziblje vse.

(Slomšek.)

Ko boš zadnjič bíla,

Zopet poročila

Z duhom boš telo.

(„Ura“ — Levstik.)

Na lici se ti číta,

Da ti ni mari svet. (Gregorčič.)

Za muhe mi ljudske ni mar.

(Gregorčič.)

Kak' umira luč očij. (Prešeren.)

Kadar se pa ne ozira metafora samo na posamične izraze, marveč je metaforška vsa misel ali ves sostavek, imenuje se alegorija. Na primer:

Odprl si nam, oj ključek ti!

Pomladi rajski čas. („Trocentica“.)

Vam dušo mrzlo bom ogreval,

In sebi bom hladil gorjé. (Gregorčič.)

Kreposti razmakni srce na stežaj,

A skrbno ga strasti zakleni.

(Gregorčič.)

... Ne nosi mi križema rok!*)

(Gregorčič.)

Alegorije so mnogi pregovori, n. pr. »Roka roko umiva«. »Zgodaj začne žgati, kar kopriva če postati« itd. Nekatere najlepše pesni Gregorčičeve so povsem alegorije.

*) Če se oziramo samo na prislov »križema«, je metafora; misel vsega stavka v prenesenem pomenu = ne bodi len, pa je alegorija.

Iz mojega spisovnika.

(Priobčil Ant. Maier.)

9. Goban ali jurček.

Goban ali jurček je jedilna goba. Ima tri dele: klobuk, kocén in micelij. Micelij, neka mreža nitij, je v zemlji skrit. Kocén je bledorujave barve in z mrežastimi žilami opisan. Klobuk je na zgornji strani rujav. Na spodnji strani klobuka je plodna plast. Ta je sestavljena iz tenkih cevč. V teh se nahaja tros. Iz trosa iz rasto nove gobe. Plodna plast mladih gobanov je bela, izrastenih rumena, starih pa zelena. Stari gobani so nezdravi. Ako se goban prereže, se meso ne izpremeni, ampak ostane belo.

Gobanom so zelo podobni divji jurji, ki se prištevajo najbolj strupenim gobam. Plodna plast in konec teh gob je rudečkaste barve; meso je belkasto, če se prereže, pa postane modro.

Pregovori, izreki in pametnice.

(Zapisal A. K. Sežun-ov.)

1. Lastnih žuljev kruh je najslajši.
2. Pri prazni zlati skledi se nihče ne otešča.
3. Kdor meč le po zraku vohti, za vojno ni.

Voščilo g. urednika:

S	a	m	o	b	o	r
k	r	o	ž	n	i	k
b	r	e	s	k	e	v
p	u	š	č	a	v	a
k	l	j	u	n	a	č
v	e	l	b	l	o	d
đ	u	h	o	v	e	n
o	b	u	v	a	l	o
v	i	d	r	a		
o	č	e				
l						
n	o	e				
h	r	b	e	t		
v	r	e	t	e	n	o

Srečno novo leto!

Prav so uganili: Stana in Ciril Pirc v Ljubljani; Gomišek Ljudmila pri č. gg. uršulinkah I. let.; Faturjev Iranek na Rakeku; Jožetov Ivanko v Bočni; Barle Alojzij, učenec IV. razr. v Novem mestu; Kramar Milček, učenec IV. razreda v Celovcu; Osana Tinica in Milka, učenci pri sv. Duhu nad Krškim; Dostal Rud., učenec na c. kr. vadinici v Ljubljani; Rus Pavlina, učit. kand. v Ljubljani; Gorišek Dragotin, dijak III. gimn. razr. v Novem mestu; Svetina J., Jamar Anton, četrtošolca v Kranju; Prelesnik Ant., prvošolec, Kuralt Fr., drugošolec. Simon Fr., učenec IV. razr. v Kranju; Smajs Jerica, Muhovic Micika, Hribernik Micika, Vok Rezika, Drobinc Micika, Štakne Než., Lah Micika, Pirc Polonica, Puncer Micika, Kos Rezika, Vrankovič Ivauka, Klačnik Micika, Sporn Julika, Kompost Mar., Vovšek Mar., Čuk Lizika, Rudl Lizika, Praprotnik Nežica, Marolt Nežica, Kodre Lizi, Rovšnik Ivanka, Sorčen Ivanka, Mariné Francika, Brložnik Francika, Dvoršak Milica, Žibret Nežica, Fekner Rozika, učenke III. razreda v Braslovčah; Knez Cirilika v Št. Petru nad Laškim; Klun Jos., dijak v Novem mestu; Skrinjar Mir., dijak v Trstu; Dolence Matej in Urbas Ana, tretješolca v Alojzijevisču v Ljubljani; Dolinar Leop., drugošolec v Kranju; Sinkovec Florijan, učenec V. razr. v Idriji; Bukovnik, Dolinar Jos., Hacin Josip, četrtošolci v Ljubljani; Bajt Mar., učenka v Noviščici; Nidorfer Lenika, Vrbje pri Žalcu; Punčuh Mir., učenec v Sp. Idriji; Čibej Stanko, učenec na Dolu; Kunej Alojzija, Pirnat Jozefa, Škerbec Mar., učenke v Podsedri; Jelence Jož., Jelence Mart., učenca v Božakovem; Pesek Anton, Lah Avg., Ogrizek Tomaž in Tkalec Jurij, dijak v Mariboru; Krizanič Mar. in Korosa Mar., učenki pri svetem Križu pri Ljutomeru; učenci II. razr. na Rakeku; Majaron Minka, Kalan Sofi, Vilar Mici, Okora Marika, Čelošnik Mici pri č. gg. uršulinkah v Ljubljani; Sajovic Gvidon, tretješolac v Kranju; Kragl Viktor, dij. v Trzinu; Petrič Franciška, Hvala Marija, Milavec Mar. in Franciška, učenke v Planini; Pivk Leop., učenec V. razr. c. kr. ljudske šole v Idriji; Šlamberger Tonček, gimnazijec v Mariboru; Šlamberger Inka v Ljutomeru; Hočevar Iv., Gruden Iv., Grebenc Gabrijela, Škulj Ivana in Strah Ana, učenci III. razreda v Laščah; Vabič Štefka in Fanika, učenki v Žalcu; učenci II. skupine v Nazaretu; Jeraj Jozefa, Petrin Ana, Jeraj Mar., Petrin Mar., učenke na Rečici; Medvešek Ludovik v Ljubljani; Cottman Josipina, učenka II. razr. mešč. šole pri uršulinkah; Gartner Drag. in Klemenec Micika, učenki III. razr. v Planini; Sever Mar., Tušar Franč., Podobnik Antonija, Kete Marijana, učenke v Sp. Idriji; Polđka Rotova, učenka IV. r. v Stari cerkvi; Kosmač Leon, učenec V. razr. v Idriji; Milavec Ana, učenka III. r. v Planini; Bezljaj Josipa, učit. kandid., Tekavec Al., Končina Drag., Rant Slavka, Pasquotti Rezika, Požar Rezinka, gojenke v Lichtenthurnovem zavodu v Ljubljani; Friedl Ad. in Mar., učenca III. razr. pri sv. Barbari v Halozah; Huber Mici, Koprivnikar Fanci, Milavec Josipa, gojenke p. n. šolskih sester v Mariboru; Žiher Al., učenec v Vurbergu; Jenko Albin, IV. razr. c. kr. vadičnice v Ljubljani; Franc Kuralt, dij. II. gima. razr. v Kranju.

Pripomnja: G. urednika še prav posebno veseli, da ste se premnogi izmje vrlih reševalteljev spomnili tudi njega ter mu tudi voščili: srečno novo leto. — Hvala lepa! Bog vas usliši, dragi otroci!

Odgonetka uganke v 1. številki:

Mlado pišče.

Prav so uganili: Barle Alojzij in Viš, učenca v Novem mestu; Pavlina Rusova, učit. kandid. v Ljubljani; Gorišek Dragotin, dijak v Novem mestu; Bukovnik Janez, Dolinar Josip, Hacin Josip, četrtošolci v Ljubljani; Bajt Mar., učenka v Novi Štifti; Punčuh Mir., učenec v Idriji; učenci II. razr. na Rakeku; Čibej Stanko, učenec na Dolu; Hočevar Iv., Gruden Ivan, Grebenc Gabrijela, Škulj Ivana in Strah Ana, učenci in učenke v Laščah; Jeraj Josipa, Petrin Ana, Jeraj Marija, Petrin Mar., učenke na Rečici; Medvešek Lud. v Ljubljani; Cottman Jos., učenka II. razr. mešč. šole pri č. gg. uršulinkah v Ljubljani; Sever Marija, Tušar Fran., Podobnik Antonija, Kete Marijana, učenke v Spod. Idriji; Rant Slavka in Končina Dragotina, gojenki v Lichtenthurnovem zavodu.

„Vrteo“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 80 kr. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.